

İQTİSADI İSLAHATLARIN
TƏHLİLİ VƏ KOMMUNİKASIYA
MƏRKƏZİ

İyun 2017

AZƏRBAYCAN İQTİSADI İSLAHATLAR İCMALI

İSTEHSAL FƏALİYYƏTİ SAHƏSİNDƏ VERGİTUTMA MƏQSƏDLƏRİ ÜÇÜN GƏLİRLƏRİN VƏ XƏRCLƏRİN UÇOTUNUN APARILMASI QAYDASI

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış 2017-ci il 16 iyun tarixli müvafiq Fərmana əsasən “İstehsal fəaliyyəti sahəsində vergitutma məqsədləri üçün gəlirlərin və xərclərin uçotunun aparılması Qaydası” təsdiq edilmişdir.

Bu Qayda Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 130.1-1-ci maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və istehsal fəaliyyəti sahəsində vergitutma məqsədləri üçün gəlirlərin və xərclərin uçotunun aparılması ilə bağlı münasibətləri tənzimləməkdədir. Bu Qaydanın məqsədi istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyicilərinin gəlirlərinin və xərclərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı malların mədaxilinin və məxaricinin sənədləşdirilməsini, habelə bu sahədə şəffaflığın, uçot və hesabatlılığın artırılmasını təmin etmək səciyyəsi daşıyır.

Fərmana əsasən, bu Qaydada istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

- təhtəhsab şəxs – inzibati-təsərrüfat fəaliyyəti və əməliyyatlar üzrə hesablaşmaları, o cümlədən mal və xidmətlərin alışıni həyata keçirən şəxs;
- kommersiya (satış) təmsilçisi – hazır məhsulların sifarişçilərə çatdırılması ilə bağlı sahibkarı təmsil edən və onun adından müqavilə bağlayan şəxs;
- istehsal fəaliyyəti – maddi nemətlər yaratmağa yönəldilmiş fəaliyyət prosesi;
- əsas istehsal sahəsi – müəssisənin (fərdi sahibkarın) sahibkarlıq fəaliyyətinin əsas məqsədi hesab edilən məhsulların istehsalının başa çatdırıldığı istehsal sahəsi;
- köməkçi istehsal sahəsi – müəssisənin (fərdi sahibkarın) sahibkarlıq fəaliyyətinin əsas məqsədi hesab edilən məhsulların komponentlərinin (yarımfabrikatlarının) istehsal olduğu, habelə onların istehsalı ilə bağlı işlərin

görüldüyü və xidmətlərin göstərildiyi istehsal sahəsi;

- istehsal ehtiyatı – istehsal prosesində istifadə olunan mal-material.

Bu Qaydada istifadə olunan digər anlayışlar Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi, “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və Azərbaycan Respublikasının digər qanunları ilə müəyyənləşdirilmiş mənaları ifadə edir.

Gəlir və xərclərin uçotunun aparılması

Təsdiq edilmiş Qaydaya əsasən, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə uyğun olaraq, istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri gəlirlərinin və xərclərinin vaxtli-vaxtında dəqiq uçotunu aparmağa, həmin Məcəlləyə əsasən tətbiq edilən uçot metodundan asılı olaraq, gəlirlərini və xərclərini onların əldə edildiyi və ya çəkildiyi müvafiq hesabat dövrlərinə aid etməyə və bu fəaliyyətlə bağlı bütün əməliyyatların başlanmasını, gedişini və başa çatmasını müəyyənləşdirməyə imkan verən uçot aparılmasını təmin etməyə borcludurlar.

Bununla yanaşı, istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri mühasibat uçotunun, gəlirlərin (xərclərin) və vergitutma obyektlərinin, o cümlədən əmtəə-material ehtiyatlarının uçotunun aparılması, habelə uçot sənədlərinin tərtib edilməsi və saxlanması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş vəzifələri, habelə onlara uyğun qəbul edilmiş

digər qanunvericilik aktlarının tələblərini yerinə yetirməyə borcludurlar.

İstehsal sahəsində istehsal ehtiyatlarının mədaxilinin sənədləşdirilməsi

- İstehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyicilərinin bu fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün vergi orqanlarında uçotda olan şəxslərdən, o cümlədən malsatan və podratçılardan satın alınan istehsal ehtiyatları aşağıdakı qaydada sənədləşdirilir:

- istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri istehsal ehtiyatlarını əlavə dəyər vergisinin (ƏDV-nin) məqsədləri üçün qeydiyyatda alınmayan vergi ödəyicilərindən aldıqda, bu malların alışına dair Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura tələb edilir və belə malların anbara təhvil verilməsi "İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı" ilə sənədləşdirilir;

- istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri istehsal ehtiyatlarını ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatda alınmış vergi ödəyicilərindən aldıqda, bu malların alışına dair qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura ilə yanaşı, elektron vergi hesab-fakturasının da verilməsi tələb edilir və belə malların anbara təhvil verilməsi "İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı" ilə sənədləşdirilir.

- İstehsal ehtiyatları vergi orqanında uçotda olmayan şəxslərdən alındıqda, "İstehsal ehtiyatlarının alış aktı" tərtib edilir. "İstehsal ehtiyatlarının alış aktı"nda satıcının şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin məlumatlarının (FİN, seriyası və nömrəsi) göstərilməsi mütləqdir. Belə istehsal ehtiyatlarının anbara təhvil verilməsi

"İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı" ilə sənədləşdirilir.

- Vergi ödəyicisi istehsal ehtiyatlarını təhtəlhesab şəxs vasitəsilə aldıqda, təhtəlhesab şəxsə vəkalətnamə (etibarnamə) verir. İstehsal ehtiyatlarının alış zamanı təhtəlhesab şəxs satıcıya vəkalətnamə (etibarnamə) təqdim etdikdən sonra satıcı vəkalətnamə (etibarnamə) verən vergi ödəyicisinin adına sənədləşdirilmiş istehsal ehtiyatlarının satışına dair qaimə-fakturanı və ya elektron qaimə-fakturanı, yaxud elektron vergi hesab-fakturasını təhtəlhesab şəxsə təqdim edir. Təhtəlhesab şəxsin istehsal ehtiyatlarını anbara və ya istehsal sahəsinə təhvil verməsi "İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı" ilə sənədləşdirilir.

- İdxal olunan istehsal ehtiyatlarının anbara və ya istehsal sahələrinə mədaxili alış dəyərini təsdiq edən sənəd və istehsal ehtiyatlarının anbara və ya istehsal sahələrinə təhvil verilməsi ilə bağlı tərtib olunan "İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı" ilə sənədləşdirilir. İdxal olunan istehsal ehtiyatları uçota alınarkən həmin istehsal ehtiyatlarının idxalına dair gömrük bəyannamələri, faktura (invoys) və istehsal ehtiyatlarının satın alınmasına dair müqavilə əsas götürülür. Həmin sənədlərə idxal olunan istehsal ehtiyatlarının daşınmasına dair müqavilə, gömrük təmsilçiliyi birbaşa, yaxud dolayı yolla həyata keçirildikdə – müvafiq səlahiyyətin verilməsini təsdiq edən sənəd, əmtəə-nəqliyyat qaiməsi, gömrük ödənişlərinin ödənilməsinə və ya gömrük borcuna görə təminatın verilməsini təsdiq edən sənədlər əlavə edilir. İdxal olunan istehsal ehtiyatları uçot sənədlərində qeydiyyatda alınarkən həmin istehsal ehtiyatlarının alış qiymətinin (faktura qiyməti), nəqliyyat xərclərinin, istehsal ehtiyatlarının yüklənmə, boşaldılma,

yenidən yüklənmə və sığorta xərclərinin cəmi nəzərə alınır.

- İstehsal sahəsində fəaliyyət göstərən vergi ödəyicisinə məxsus istehsal ehtiyatlarının təsərrüfatdaxili (anbardan-anbara) hərəkəti “İstehsal ehtiyatlarının təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası” ilə sənədləşdirilir. İstehsal fəaliyyəti göstərən vergi ödəyicisinin bu fəaliyyətlə yanaşı, topdan və ya pərakəndə satış fəaliyyəti üzrə təsərrüfat subyektləri (obyektləri) mövcud olduqda, həmin təsərrüfat subyektlərindən (obyektlərdən) malların (hazır məhsulların) istehsal fəaliyyətində istifadə üçün götürülməsi və ya qaytarılması “Malların (hazır məhsulların) təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası” ilə sənədləşdirilir.

- İstehsal ehtiyatlarının anbara mədaxilinin uçotu məsul şəxslər, malların adları (növləri, partiyaları və s.), miqdarı və ya digər kəmiyyət göstəriciləri və saxlanma yerləri üzrə aparılır. İstehsal ehtiyatlarının əsas və köməkçi istehsal sahələrinə buraxılışının sənədləşdirilməsi

- Əsas və köməkçi istehsalat sahələrinə istehsal ehtiyatları istehsal sahəsinə məsul şəxsin (texnoloq, baş mühəndis, istehsal sahəsinin rəhbəri) sifarişi (tələbi) əsasında buraxılır. Sifariş (tələb) məsul şəxs (texnoloq, baş mühəndis, istehsal sahəsinin rəhbəri) tərəfindən imzalanmış və müəssisə rəhbəri (fərdi sahibkar) və ya onların səlahiyyətli nümayəndələri tərəfindən təsdiq edilmiş normativlər əsasında tərtib edilir. Bu zaman məsul şəxs tərəfindən “İstehsal ehtiyatlarının buraxılışı tələbnaməsi” tərtib edilir. Həmin tələbname məsul şəxs (texnoloq, baş mühəndis və ya istehsal sahəsinin rəhbəri) tərəfindən təsdiq edilməklə istehsal ehtiyatları anbarına təqdim edilir.

- İstehsal ehtiyatları anbarının məsul şəxsi tərəfindən alınmış tələbname əsasında istehsal ehtiyatları hazırlanır və “İstehsal ehtiyatlarının istehsala buraxılışı qaimə-fakturası” tərtib edilərək istehsal ehtiyatları sifarişçiyə (məhsul istehsalı üçün texnoloq, hazır məhsulun qablaşdırılması üçün işə sex rəisinə (müavinə) təqdim edilir.

- Əsas istehsal sahəsinin məsul şəxsi tərəfindən hazır məhsulun istehsalı üçün tələb olunan köməkçi istehsalat məhsullarından ötrü yazılı sifariş tərtib edilir və həmin sifariş məsul şəxslər tərəfindən (texnoloq, baş mühəndis, istehsal sahəsinin rəhbəri) təsdiq edilir.

- Sifariş əsasında istehsal edilmiş məhsullar köməkçi istehsal sahəsinin məsul şəxsi tərəfindən “Köməkçi istehsal məhsullarının əsas istehsala buraxılışı qaimə-fakturası” tərtib edilərək əsas istehsal sahəsinə buraxılır.

- Vergi ödəyicisinə məxsus anbarlar və ya obyektlər (təsərrüfat subyektləri) məhsul istehsalı fəaliyyəti üzrə obyektin (təsərrüfat subyektinin) hüdudlarından kənarında yerləşdikdə və hazır məhsulların daşınması nəqliyyat vasitəsilə həyata keçirildikdə, həmin nəqliyyat vasitəsinə əlavə olaraq “Yük avtonəqliyyatı üçün yol vərəqi” verilir.

Hazır məhsulların anbara mədaxilinin sənədləşdirilməsi

- İstehsalı başa çatmış hazır məhsullar bu məhsullar üçün nəzərdə tutulmuş anbarlara təhvil verilir. Bu zaman istehsal sahəsinin məsul şəxsi (sex rəisi (müavini) və s.) tərəfindən istehsal olunmuş hazır məhsullar “Hazır məhsulların təhvil-qəbul aktı” ilə anbarın məsul

şəxsinə təhvil verilir.

- “Hazır məhsulların təhvil-qəbul aktı”nda məhsullar kəmiyyət ifadəsində əks olunur.
- Anbara təhvil verilmiş hazır məhsullarla bağlı hesabat ayı bitdikdən sonra faktiki istehsal xərcləri əsasında qiymətləndirilmiş dəyərlə uçota alınır.
- Məhsulların istehsalı zamanı zay olmuş məhsullarla bağlı istehsal sahəsinin məsul şəxsi (sex rəisi (müavini) və s.) tərəfindən “Zay məhsullara dair akt” tərtib edilir.
- Düzəldilməsi mümkün olan və ya material ehtiyatı kimi istifadə edilə bilən zay məhsullar “Zay məhsulların təhvil-qəbul aktı” ilə anbarın məsul şəxsinə verilir.
- Hazır məhsulların itməsi, əskik gəlməsi, xarab olması, zay olması və oğurlanması “İtmiş, əskik gəlmiş, xarab və ya zay olmuş və oğurlanmış mallar barədə akt”la sənədləşdirilir. Həmin akt vergi ödəyicisinin (və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsinin), məsul şəxsin və malları anbara təhvil verən şəxsin imzaları ilə təsdiqlənir.

Hazır məhsulların satışının sənədləşdirilməsi

- Müəssisədə və ya fərdi sahibkar tərəfindən istehsal edilmiş hazır məhsullar anbardan alıcıların sifarişi əsasında Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura tərtib edilməklə sifarişçilərə göndərilir.
- Hazır məhsulun istehsalçısı ƏDV

qeydiyyatında olduğu halda sifarişçiyə qaimə-faktura və ya elektron qaimə-faktura ilə yanaşı, elektron vergi hesab-fakturası da təqdim edir.

- Vergi ödəyicisinə hazır məhsullar təhtəlhesab şəxs vasitəsilə göndərildikdə, təhtəlhesab şəxsdən vəkalətnamə (etibarnamə) tələb edilir. Hazır məhsulların alışı zamanı təhtəlhesabşəxstərəfindənsatıcıyavəkalətnamə (etibarnamə) təqdim edildikdən sonra satıcı (istehsalçı) vəkalətnamə (etibarnamə) verən vergi ödəyicisinin adına sənədləşdirilmiş hazır məhsulların satışına dair qaimə-fakturanı və ya elektron qaimə-fakturanı, yaxud elektron vergi hesab-fakturasını təhtəlhesab şəxsə təqdim edir.

- İstehsalçı istehsal etdiyi hazır məhsulların özünə məxsus təsərrüfat subyektləri (obyektlər) vasitəsilə satışını həyata keçirdikdə, həmin məhsulların bu təsərrüfat subyektlərinə (obyektlərə) göndərilməsi “Hazır məhsulların təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası” ilə sənədləşdirilir.

- Malların itməsi, əskik gəlməsi və xarab və ya zay olması fəvqəladə hallar nəticəsində baş verdikdə, aidiyyəti dövlət orqanlarının verdikləri arayışlar əsasında həmin mallar məsul şəxslərin hesabından silinə bilər. Bu zaman “Fəvqəladə hallarda malların itməsi, əskik gəlməsi və xarab və ya zay olması barədə akt” tərtib olunur.

İstehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyicisinin gəlirlərinin və xərclərinin müəyyən edilməsi

- İstehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyicisinin istehsal etdiyi hazır məhsulun bu Qaydada nəzərdə tutulan sənədləşdirilmiş

məlumatlar əsasında alıcılara təqdim edilməsi üzrə dövriyyə bu fəaliyyəti həyata keçirən şəxsin gəlirlərinə aid edilir.

- Vergitutma məqsədləri üçün gəlirin əldə edilmə vaxtı Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 132-ci və 135-ci maddələri ilə müəyyən olunur.
- İstehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyicisi tərəfindən təqdim edilmiş hazır məhsulların satışı üzrə məsrəflər, o cümlədən yerinə yetirilən iş və göstərilən xidmətlərlə əlaqədar birbaşa məsrəflər, köməkçi istehsalatların xərcləri, əsas istehsala xidmət və onun idarə edilməsi ilə bağlı dolayı xərclər, zayolmadan əmələgələn itkilər və s. bu fəaliyyəti həyata keçirən şəxsin xərclərinə aid edilir. Yerinə yetirilən iş və göstərilən xidmətlərlə əlaqədar birbaşa məsrəflərə əsas istehsalda olan əsas vəsaitlərin amortizasiyası, əsas istehsalatla bağlı qeyri-maddi aktivlərin amortizasiyası, əsas istehsalatda istifadə edilmiş istehsal ehtiyatları, öz istehsalının yarımfabrikatları, icarə haqqı, kommunal xidmətlər və s. aid edilir.
- Vergitutma məqsədləri üçün xərclərin çəkilmə vaxtı Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 133-cü və 136-cı maddələri ilə müəyyən olunur.
- İstehsal edilmiş hazır məhsullar üzrə fərdi uçot aparılmadıqda, gəlirdən çıxılan hazır məhsulların dəyəri Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 139.4-cü maddəsinə uyğun olaraq orta maya dəyəri ilə müəyyən edilir.

İstehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyicisinin anbarlarında mal qalığının müəyyən edilməsi

Təsdiq edilmiş Qaydaya əsasən, istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan vergi ödəyicisinin anbarlarında malların qalığı hər bir anbar üzrə ayrılıqda inventarizasiya aparılmaqla müəyyən edilir.

O cümlədən, məsul şəxslərin maddi məsuliyyətində qalan malların miqdarı müəyyənləşdirilərkən, bu Qayda ilə müəyyən edilmiş mədaxil və məxaric sənədləri əsasında malların mühasibat uçotu üzrə qalıqları inventarizasiya nəticəsində aşkar edilən faktiki qalıqlarla tutuşdurulur və nəticəsindən asılı olaraq, malların uçotunda düzəlişlər edilir.

Yekun olaraq burada onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, bu Qayda çərçivəsində nəzərdə tutulmuş qaimə-faktura, "İstehsal ehtiyatlarının təhvil-qəbul aktı", "İstehsal ehtiyatlarının alışı aktı", "İstehsal ehtiyatlarının təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası" və "Malların (hazır məhsulların) təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası", "İstehsal ehtiyatlarının buraxılışı tələbnaməsi", "İstehsal ehtiyatlarının istehsala buraxılışı qaimə-fakturası", "Köməkçi istehsal məhsullarının əsas istehsala buraxılışı qaimə-fakturası", "Yük avtonəqliyyatı üçün yol vərəqi", "Zay məhsullara dair akt", "Zay məhsulların təhvil-qəbul aktı", "İtmiş, əskik gəlmiş, xarab və ya zay olmuş və oğurlanmış mallar barədə akt", "Hazır məhsulların təsərrüfatdaxili yerdəyişməsi qaimə-fakturası" və "Fövqəladə hallarda malların itməsi, əskik gəlməsi və xarab və ya zay olması barədə akt" ciddi hesabat blanklarıdır və onların formasının təsdiq edilməsi sözügedən Fərmana əsasən Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

www.iqtisadiislahat.org

www.ereforms.org

www.ecoreform.az

Bakı, Yasamal rayonu,
Landau küçəsi 16, AZ 1073

info@ereforms.org

(+994)12 5213318

/ iqtisadiislahat